

УДК 81'27:070(477.82)"2022

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.4.3>

Т. В. НИКОЛЮК

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної та української філології,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: toma.lntu@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-0440-5358>*

Н. В. ШКЛЯЄВА

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної та української філології,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: ira200601sand@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1324-8841>*

МЕДІАТЕКСТИ ВОЛИНІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ

У статті досліджено функціонування військової лексики у волинських медіатекстах у контексті російсько-української війни. Проаналізовано особливості використання термінів «воєнна стратегія», «державна безпека» та їхніх похідних.

Виявлено, що українські медіа репрезентують воєнну стратегію як захист територіальної цілісності та суверенітету, тоді як у контексті РФ цей термін набуває значення тероризму та геноциду, що підтверджується цитатами міжнародних політичних діячів. Окрему увагу приділено появі нової номінації «затяжна війна», яка відображає сучасний етап російсько-українського протистояння. Простежено тенденцію до контамінації та спрощення складних термінів («держбезпека», «держзрада», «держтаємниця», «Генштаб»), що сприяє лаконічності та доступності медіатекстів для широкої аудиторії.

Визначено, що військова лексика у волинських медіа виконує не лише номінативну, а й ідеологічну та мобілізаційну функцію, формуючи дискурс війни та консолідуючи суспільство навколо ідеї захисту державності. Проаналізовано трансформацію первинних понять («збройна агресія», «воєнна загроза», «воєнна безпека») у вторинні та похідні номінації, що відображають нові соціальні та психологічні реалії війни, зокрема «психологічна агресія», «загроза блекауту», «мінна безпека», «ядерна безпека». Виявлено тенденцію до розширення семантики ключових термінів та їх адаптації до актуальних викликів, що постають перед суспільством.

Особливу увагу приділено поняттям «інформаційна операція» та «інформаційна війна», які у сучасному медійному дискурсі набувають негативного відтінку та ототожнюються з дезінформацією, пропагандою та кіберботом.

Простежено активне формування нових лексем із компонентом «кібер» (кібервійська, кіберфронт, кіберпартизани, кіберпростір тощо), що відображають нові форми протистояння у цифровій сфері.

Особливу увагу приділено двозначному прочитанню лексеми «мобілізація», яка в українських медіа щодо Росії маркується як примусова, абсурдна та фіктивна, що підкреслюється використанням часток нібито, начебто, так звана та графічним виділенням лапками. Виявлено появу субстандартної форми «могілізація», яка виконує експресивну та оцінну функцію.

Ключові слова: військова лексика, мобілізація, захист, анексія, безпека, кіберлексика, медіатексти Волині.

Поставлення проблеми. Сучасний український медіапростір зазнав суттєвих трансформацій у зв'язку з повномасштабною війною, розпочатою Росією проти України у 2022 році. Військова тематика стала однією з провідних у регіональних та національних медіа, що зумовило активне використання специфічної лексики, пов'язаної з війною, армією, бойовими діями та безпекою. У цьому контексті

особливого значення набуває аналіз мовних особливостей у регіональних медіа, адже вони відображають не лише загальнонаціональні тенденції, а й локальну специфіку комунікації та сприйняття війни.

Волинь як прикордонний регіон має власні особливості у висвітленні воєнних подій. Медіатексти місцевих видань та онлайн-платформ демонструють поєднання офіційної військової

термінології з елементами публіцистичного стилю, що сприяє формуванню певного дискурсу війни у свідомості аудиторії. Військова лексика у волинських медіа виконує не лише номінативну функцію, а й стає інструментом впливу на громадську думку, мобілізації та консолідації суспільства.

Актуальність дослідження зумовлена потребою вивчення того, як військова лексика функціонує у регіональному медіадискурсі, які стилістичні та семантичні особливості вона набуває, та яким чином відображає соціокультурні процеси воєнного часу.

Мета статті – у визначенні особливостей використання військової лексики у медіатекстах Волині, окресленні її функцій та ролі у формуванні регіонального інформаційного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лінгвісти вивчають військову лексику. Так, І. Шайнер у статті «Особливості експлікації військової тематики у лексико-семантичному просторі новітніх британських художніх текстів» робить інтегрований лінгвістичний аналіз жанротвірної лексики та лексичних структур у художніх прозових текстах на військову тематику. Дослідження присвячено вивченню лексико-семантичного простору новітніх британських англомовних художніх прозових текстів на військову тематику, зосереджуючись на особливостях триєдиного напрямку його розбудови, що включає лексико-семантичні, лексико-тематичні та лексико-асоціативні лінії експлікації військової тематики. Особливістю британських текстів початку ХХІ ст. є актуалізація теми війни не лише на першому плані, але й на рівні мікрівкраплень: в образах автором лексичних структурах заковано потужну лейтмотивну ідею – проблему військових конфліктів та їх спустошливі, руйнівні наслідки, яку виведено через експліковані (більше чи менше) лексичні одиниці. Інтерпретація читачем текстів військової тематики залежить безпосередньо від використаних автором мовних засобів, що чітко передають картини воєнної дійсності (або лише наводять згадки військових дій), розставляють експресивно-стилістичні акценти на певних явищах та деталях, та, зрештою, створюють загальний емоційний фон для розвитку сюжетних ліній у творі. Виокремлення лексико-семантичних, лексико-тематичних

і лексико-асоціативних угруповань сприяє детальному аналізу функційної репрезентації лексичних структур у художньому тексті на поверховому та глибинному рівнях [Шайнер: 5].

Т. Чернишова пише про розвиток української військової лексики в період російсько-української війни і визначає основні шляхи поповнення української військової лексики (УВЛ) періоду збройного протистояння російсько-української війни. [Чернишова: 15]

Із 24 лютого 2022 р., з моменту повномасштабного вторгнення російської армії, українські медіа висвітлюють новий етап російсько-української війни, називаючи це війною за незалежність та суверенітет України. Кремлівські медіа розповідають про ескалацію російсько-української війни, продовжуючи називати цю війну «громадянською». Звідси чимало різночитань та трактувань понять. Наприклад, анексію Криму російські пропагандистські медіа називають визволенням, поверненням до лона.

У текстах трапляється термін воєнна стратегія. «Воєнна стратегія – складова частина військового мистецтва, його вища область, що охоплює теорію і практику підготовки країни і збройних сил до війни, планування і ведення стратегічних операцій і війни загалом [Словник військових термінів та скорочень (аббревіатур)].

Поняття воєнна стратегія варто було би інтерпретувати двояко. Воєнна стратегія України спрямована на захист територіальної цілісності держави та на збереження самостійності. Воєнна стратегія РФ – це тероризм та геноцид. У деяких статтях йдеться про воєнну стратегію РФ, але це цитати іноземних діячів. «За все це несе відповідальність один лише російський президент, який цілеспрямовано знищує в Україні елеватори, бомбить поля, руйнує шляхи постачання та свідомо блокує порти, з яких зерно експортується в інші країни; це – свідомо воєнна стратегія для подальшої дестабілізації в усьому світі», – заявила міністр (міністр закордонних справ Німеччини Анналена Бербок. – Т.Н.) («Волинські новини, 18 травня 2022).

У багатьох статтях частіше вживається синонім «*воєнна стратегія РФ*» – геноцид, тероризм: «Прем'єр Канади вважає дії РФ в Україні геноцидом» («Волинські новини, 14 квітня 2022); «В Європарламенті звинуватили РФ в геноциді українців і закликали позбавити

права вето» («Волинські новини», 5 квітня 2022); «Міжнародний суд ООН призначив дату першого розгляду справи проти РФ про геноцид» («Волинські новини», 1 березня 2022).

Синонімом до воєнної стратегії в медіатекстах є поняття «*затяжна війна*». Воно виникло порівняно недавно і визначає нову стратегію російсько-української війни: «Які наслідки може мати затяжна війна для України й чому вона стала новою стратегією?» («Волинські новини», 14 червня, 2022).

Часто вживаним у статтях є термін *державна безпека*. Державна безпека – захищеність державного суверенітету, державної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру.

Поняття вживається у спрощеному варіанті, який утворився способом контамінації – *держбезпека*. Такі ж варіанти понять *державна зрада* – *держзрада*, *державна тасмниця* – *держтаємниця*, *Генеральний штаб* – *Генштаб*.

Спрощення дає можливість зробити текст лаконічнішим, простішим, зрозумілішим для читача. «Україна активує невідкладні заходи із держбезпеки» («Волинські новини», 15 листопада, 2014); «СБУ затримала ексзаступника міністра економіки за підозрою у держзраді» («Волинські новини», 22 жовтня, 2019); Російський правозахисник Марк Фейгін зауважував, що прямих підтверджень хвороби агресора РФ немає, адже це головна держтаємниця, але це видає його зовнішній вигляд («Волинські новини», 13 травня 2022); «Україна підписала з Польщею договір про держтаємницю» («Волинь Post», 27 серпень, 2023); «Сили оборони відбили ворожі атаки біля 10 населених пунктів, – Генштаб» («Волинські новини», 23 січня 2023).

Після повномасштабного вторгнення у текстах ЗМІ часто вживаються сполучення «*збройна агресія*», «*російська агресія*», «*повномасштабна збройна агресія*». В одному з текстів це первинне поняття трансформується у вторинне – *психологічна агресія*, що виникла внаслідок війни. «Говорити треба впевненим та спокійним тоном, аби людина не земпатувала на наші хвилювання. Не боїмось запитати людину «Як ти?», і отримати пасивно-агресивну відповідь «Ти що, сліпий\дурний?» («Сила правди», 23 січня, 2023).

Поняття «*воєнна загроза*» також розширило свою семантику. Первинне його значення – «наміри або дії однієї із сторін воєнно-політичних

відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей».

У текстах засобів масової інформації вживаються сполучення *загроза вторгнення*, *загроза ракетного обстрілу*, *загроза блекауту*. «Загроза блекауту також активізувала попит на різноманітні акумулятори, інвертори, ліхтарики, свічки і, звісно, пальне.» («Сила правди», 10 грудня 2022). Подеколи воно набуває узагальненого значення – загроза з Росії. «Підтримка України та нові загрози з Росії: про що писали польські медіа» («Сила правди, 25 квітня, 2022).

Розширила свою семантику і лексема *воєнна безпека*. Первинне значення її таке: «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз. Поруч із поняттям «воєнна безпека» у текстах ЗМІ постійно вживаються такі терміни, як *мінна безпека*, *ядерна безпека*. «Про чергове порушення ядерної безпеки росіянами на ЗАЕС повідомили фахівці «Енергоатому» («Волинські новини», 20 липня, 2022). У текстах «мінна безпека», «ядерна безпека» тотожні «воєнній безпеці».

Термін *інформаційна операція* в публікаціях декількох останніх років має негативний відтінок, оскільки тотожна поняттю *дезінформація* і стосується діяльності російської сторони. Про інформаційні операції йдеться тоді, коли описують релігійну діяльність церкви Московського патріархату, а також дезінформацію з боку росії. «Російські офіційні особи просувають інформаційну операцію, яка помилково представляє війну Росії в Україні як критично важливу для подальшого існування Російської Федерації» («Волинь Post», 28 лютого 2023). «Росія продовжує використовувати релігію як зброю для дискредитації України на міжнародній арені та використовує інформаційні операції на релігійному ґрунті для досягнення військових цілей, незважаючи на те, що сама здійснює грубі порушення релігійної свободи в окупованій Україні» («Волинь Post», 10 квітня, 2023).

Поняття *інформаційна війна* у статтях ЗМІ також має синонім *кіберборотьба*, хоча в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» термін має трохи інше визначення «...кіберборотьба – сукупність взаємоузгоджених за метою, завданнями, місцем та часом заходів визначених

військ (сил), спрямованих на здобуття інформації про кіберінфраструктуру противника, її знищення всіма видами зброї або захоплення (виведення з ладу, отримання контролю), заподіяння їй шкоди шляхом здійснення кібердій, проведення кібероперацій та радіоелектронного подавлення, захист своєї кіберінфраструктури від кіберрозвідки та кібердій противника».

У медіатекстах: «За словами голови британської розвідки, кіберборотьба Росії і України за вплив на думку людей далеко за межами безпосереднього поля бою настільки ж жорстока та руйнівна, як і фізична війна» («Волинські новини», 19 серпня, 2022).

У медійних статтях трапляється чимало текстів про кібервійну. З основою кібер виникло чимало нових понять: *кіберботи*, *кіберфронт*, *кіберармія*, *кіберпартизани*, *кібервійська*, *кіберпростір*, *кібердія*, *кібертематика*, *кіберзусилля*, *кіберарена*, *кібербулінг*, *кіберпірати*. «Все починається з чат-ботів, де охочих ретельно опитують про їхню діяльність, минуле, піднімаються справки через кіберпартизанів, які знаходять всю максимально доступну інформацію про людину» («Волинські новини», 22 листопада, 2022).

Термін мобілізація прочитується у текстах двояко. Якщо йдеться про мобілізацію на росії, то автори статей усіма можливими графічними чи лексичними способами підкреслюють її абсурдність, примус до неї. Один зі способів – це вживання додаткових часток нібито, начебто, так звана, які додають семантиці лексеми значення штучності, нереальності «У першому за тиждень аудіозверненні Пригожин сказав, що однією з цілей його «маршу за справедливість» була нібито мобілізація суспільства». («Суспільне новини», 4 липня, 2023). Іншим способом надання негативної конотації лексемі є графічне позначення – лапки «А 26 вересня стало відомо про «мобілізацію» чоловічого населення Сватівського району Луганської області. («Волинські новини», 27 вересня, 2022). Лексема *мобілізація* трансформувалась у субстандартну лексему *могилізація*, що набула зниженої експресивної функції «Єдине, що хвилює, так це їх славнозвісна «могилізація» власного чоловічого населення» («Суспільне новини», 19 жовтня 2022).

За півтора останні роки зросла кількість лексем зі значенням *захист*: *повітряний захист*,

який набув переносного значення – *повітряний щит*. «Єрмак і Салліван обговорили повітряний щит для України та енергетику» («Суспільне новини», 3 січня, 2023). Лексема метафоризується – захист демократичного світу, захист неба, парасолька: «Допомагаючи Україні, США інвестують в захист демократичного світу...» («Суспільне новини», 4 липня, 2023); «День за днем, місяць за місяцем наша команда діяла заради того, щоб у нас був захист неба» («Суспільне новини», 16 травня, 2023); «Для Євросоюзу всі українці, які прибувають у цей період як біженці, перебувають під парасолькою Директиви про тимчасовий захист» («Суспільне новини», 3 червня, 2023).

Отже, військові терміни у медійних текстах можуть розширювати семантику, як-от поняття *анексія* та *церковна анексія*, що стало своєрідним маркером у текстах, адже в російській пропаганді він не вживається зовсім, а в українських медіа визначає текст як «свій». У публіцистичних текстах з'явився і похідний сленгізм *кримнаш*, що маркує відповідне ставлення до російської пропаганди.

Деякі військові терміни спрощуються: воєнна розвідка-розвідка, державна безпека-держбезпека, державна зрада-держзрада, державна таємниця-держтаємниця. Спрощення дає можливість зробити текст лаконічнішим, простішим, зрозумілішим для читача. Окремі військові терміни набувають подвійного значення, як-от *воєнна стратегія*, а деякі набули нового значення, наприклад, воєнна загроза – це загроза блекауту, загроза ракетного обстрілу, загроза вторгнення. Розширило значення й поняття безпека (мінна, ядерна).

У медійних текстах чимало понять з основою кібер: кіберботи, кіберфронт, кіберармія, кіберпартизани, кібервійська, кіберпростір, кібердія, кібертематика, кіберзусилля, кіберарена, кібербулінг, кіберпірати. Усі вони вказують на сучасні виклики та небезпеку.

Двозначне вживання поняття мобілізація, адже коли йдеться про мобілізацію на росії, то про її фіктивність засвідчують частки нібито, начебто.

Отже, військова лексика у волинських медіатекстах після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну зазнала значних трансформацій, що проявляється у розширенні

семантики, появи нових номінацій та набутті експресивних і оцінних функцій. Традиційні терміни, як-от «воєнна стратегія», «воєнна загроза», «воєнна безпека», виходять за межі своїх первинних значень і позначають нові явища, пов'язані з сучасними викликами війни: загрозу блекауту, ракетних обстрілів, мінну та ядерну небезпеку. У медійному дискурсі простежується тенденція до спрощення складних термінів («держбезпека», «держзрада», «держтаємниця», «Генштаб»), що робить тексти більш лаконічними та доступними для широкої аудиторії. Водночас окремі поняття набувають подвійного значення: «мобілізація» у контексті РФ маркується як примусова й абсурдна, підкреслюється частками «нібито», «начебто», «так звана» та графічним виділенням лапками,

а також трансформується у субстандартну форму «могілізація», яка виконує експресивну функцію. Лексеми зі значенням «захист» активно метафоризуються («повітряний щит», «захист демократичного світу», «захист неба», «парасолька»), що відображає прагнення концептуалізувати нові реалії війни у зрозумілих для суспільства образах. Військові терміни також набувають нових відтінків: «анексія» розширюється до «церковної анексії», з'являється сленгізм «кримнаш» як маркер ставлення до російської пропаганди. Значний пласт нової лексики формується на основі компонента «кібер» («кіберфронт», «кіберармія», «кіберпартизани», «кіберпростір» тощо), що відображає сучасні виклики цифрової війни та інформаційного протистояння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинські новини. Перше інформаційне агентство. URL: <https://www.volynnews.com>
2. Волинь Post. Інформаційне інтернет-видання. URL: <http://surl.li/mxjqu>
3. Словник військових термінів та скорочень (аббревіатур). /Упор. Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних Сил України. К. 2020. 52 с.
4. Чернишова Т. Розвиток української військової лексики в період російсько-української війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 35 (74) № 3 2024. Ч. 1. С.31-37.
5. Шайнер І. Особливості експлікації військової тематики у лексико-семантичному просторі новітніх британських художніх текстів. URL: <http://surl.li/mwlpf>

REFERENCES

1. Volyn News. (n.d.). First information agency. Retrieved from: <https://www.volynnews.com>
2. Volyn Post. (n.d.). Information online publication. Retrieved from: <http://surl.li/mxjqu>
3. Military terms and abbreviations dictionary. (2020). Kyiv: Military-Scientific Directorate of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine.
4. Chernyshova, T. (2024). Development of Ukrainian military vocabulary during the Russian-Ukrainian war. *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Philology. Journalism*, 35(74)(3, Pt. 1), 31–37.
5. Shayner, I. (n.d.). Features of the explication of military themes in the lexical-semantic space of the latest British fiction texts. Retrieved from: <http://surl.li/mwlpf>

T. V. NIKOLIUK

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: toma.lntu@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-0440-5358>*

N. V. SHKLIAEVA

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: ira200601sand@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1324-8841>*

**VOLYN MEDIA TEXTS IN WAR CONDITIONS: FEATURES OF THE USE OF
MILITARY VOCALOID**

The article examines the functioning of military vocabulary in Volyn media texts in the context of the Russian-Ukrainian war. The peculiarities of the use of the terms “military strategy”, “state security” and their derivatives are analyzed.

It is revealed that Ukrainian media represent military strategy as the protection of territorial integrity and sovereignty, while in the context of the Russian Federation this term acquires the meaning of terrorism and genocide, which is confirmed by quotes from international political figures. Special attention is paid to the emergence of a new nomination “protracted war”, which reflects the current stage of the Russian-Ukrainian confrontation. The tendency to contamination and simplification of complex terms (“state security”, “treason”, “state secret”, “General Staff”) is traced, which contributes to the brevity and accessibility of media texts for a wide audience.

It is determined that military vocabulary in the Volyn media performs not only a nominative, but also an ideological and mobilization function, forming the discourse of war and consolidating society around the idea of protecting statehood. The transformation of primary concepts (“armed aggression”, “military threat”, “military security”) into secondary and derivative nominations that reflect new social and psychological realities of war, in particular “psychological aggression”, “threat of blackout”, “mine safety”, “nuclear safety”, etc., is analyzed. A tendency to expand the semantics of key terms and their adaptation to current challenges facing society is revealed.

Particular attention is paid to the concepts of “information operation” and “information war”, which in modern media discourse acquire a negative connotation and are identified with disinformation, propaganda and cyber warfare.

The active formation of new lexemes with the component “cyber” (cyber troops, cyber front, cyber partisans, cyberspace, etc.) that reflect new forms of confrontation in the digital sphere is traced.

Particular attention is paid to the ambiguous reading of the lexeme “mobilization”, which in the Ukrainian media in relation to Russia is marked as forced, absurd and fictitious, which is emphasized by the use of particles supposedly, as if, so-called and graphic highlighting with quotation marks. The emergence of a substandard form “mogilization” is revealed, which performs an expressive and evaluative function.

Key words: military vocabulary, mobilization, defense, annexation, security, cyber lexicon, media texts of Volyn.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025